

วาทกรรมนิเวศสำนึกในรวมเรื่องสั้นลาวร่วมสมัยเรื่อง “วิญญานสะอื้น”^{*}

ECOLOGICAL DISCOURSES IN CONTEMPORARY LAO SHORT STORIES

"VINYAN SA - EUHN"

ปิยนันท์ สารธารณ์

Peekanit Satarn

ราชันย์ นิลวรรณภา

Rachan Nillawanapha

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand.

E-mail: s.peekanit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมเชิงนิเวศในวรรณกรรมลาวร่วมสมัย โดยศึกษาผ่านรวมเรื่องสั้นเรื่อง “วิญญานสะอื้น” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารทางด้านวรรณกรรม ผ่านการศึกษาทั้งตัวบทของเรื่องสั้นและบริบททางสังคมลาว ตลอดจนศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดวาทกรรมเชิงนิเวศผ่านกระบวนการพิจารณาตัวบทในฐานะเวทีวาทกรรม และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณานวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบวาทกรรมเชิงนิเวศทั้งหมดสี่วาทกรรม ได้แก่ 1) วาทกรรมนิเวศสำนึกในมติกฎหมายเกี่ยวกับป่าสะท้อนให้เห็นกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่า และต้นไม้เพื่อควบคุมการทำลายธรรมชาติ วาทกรรมดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์เกรงกลัวต่อกฎหมายไม่กล้ากระทำความผิด 2) วาทกรรมนิเวศสำนึกในมติการต่อต้านระบอบทุนนิยมเป็นวาทกรรมที่ต่อต้านความคิดที่มองว่าธรรมชาติคือสินค้าที่สามารถนำไปแลกเปลี่ยน ซื้อขาย พร้อมทั้งชี้ทางให้ผู้อ่านได้เห็นผลกระทบของการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติอันนำมาสู่จิตสำนึกเชิงนิเวศ 3) วาทกรรมนิเวศสำนึกในมติธรรมชาติคือความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นวาทกรรมที่เชื่อว่าสัตว์ป่าและต้นไม้ เป็นสิ่งที่ควรเคารพ สามารถคุ้มครองมนุษย์ให้ปลอดภัย แนวคิดดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์รู้จักเกรงกลัวและไม่กล้าเบียดเบียนธรรมชาติ 4) วาทกรรมนิเวศสำนึกในมติมนุษย์คือผู้ทำลายธรรมชาติเป็นแนวคิดที่ทำให้สัตว์มีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรเบียดเบียนธรรมชาติ จากวาทกรรมข้างต้นผู้วิจัยพบว่านักเขียนใช้วาทกรรมดังกล่าวเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดแนวคิดสำนึกเชิงนิเวศให้กับผู้อ่าน และเป็นวาทกรรมที่มีความสอดคล้องกับนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติของรัฐบาลลาวด้วย

คำสำคัญ: วาทกรรม, วาทกรรมนิเวศสำนึก, เรื่องสั้นลาวร่วมสมัย

^{*}Received 20 May 2020; Revised 18 August 2020; Accepted 18 August 2020

Abstract

This research paper is an analysis of ecological Discourses in contemporary Lao literature, a collection of Lao language version short stories "Vinyan Sa-euhn". This is a qualitative research by researching all the literature documentaries through study the chapter of novelette, Laos social contexts. Moreover, studying the documents which related with the idea of Ecological Discourse through consideration process the chapter as Discourse stage. Then, present this study in the descriptive analysis format. The research findings found 4 ecological Discourses as the following. 1) Ecological Discourse in term of the forest legal. This reflected the law protecting wildlife and trees to control the natural degradation. The ecological Discourse caused people to fear breaking the law and dare not to commit mistakes. 2) Ecological Discourse in term of anti-capitalist Discourse is a Discourse that has an idea that nature is a trading product. It also gave readers direction to figure out the effects of destroying natural resources that lead to ecological consciousness 3) Ecological Discourse in term of nature as a superstitious belief, and sacred things. It is a Discourse that believes that wildlife and trees is respectable things something that can save humans. Such concepts result in humans being afraid and dare not to invade the nature. 4) The ecological Discourse in term of human as the natural destroyer. It was a concept that animals were made to be human-like creature and feels like humans, so humans shouldn't invade the nature. From the above Discourse, the researcher found that the writers used the Discourse as a medium to convey the concept of ecological awareness to the readers and it was also the Discourse that consistent with Laos government's natural resource preservation policy.

Keywords: Discourse, Ecological Discourse, Temporary Lao Short Stories

บทนำ

Ecocriticism เป็นแนวคิดที่ให้ความสนใจศึกษาธรรมชาติที่ปรากฏในวรรณกรรม วิจารณ์แสดงให้เห็นถึงต่อสู่ช่วงชิงทางความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ สอดคล้องกับ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้อธิบายมุมมองธรรมชาติกับภาษาที่เชื่อมโยงกับแนวคิดวาทกรรมตามทัศนะ Hendri และ Brown ว่าแนวคิดวาทกรรมว่าด้วยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิใช่วัตถุสิ่งของแต่เป็นความคิดเป็นประดิษฐกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยภาษา/วาทกรรม ดังนั้นสิ่งแวดล้อมกับภาษา จึงแยกกันไม่ได้ ส่วนการปะทะกับวาทกรรมว่าด้วยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในทัศนะ

Hendri และ Brown ได้แก่การวิเคราะห์โวหาร โดยประเด็นในการวิเคราะห์คือ มนุษย์ใช้ภาษาในการสร้างโลก/ชีวิตอย่างไร เนื่องจากภาษามักเชิดชูความคิด ความเชื่อ ความรู้ชุดหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ปิดกั้นความคิด ความเชื่อ ความรู้อีกชุดเสมอ ยิ่งกว่านั้นการวิเคราะห์โวหารยังให้ความสำคัญกับรูปแบบการนำเสนอเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อธรรมชาติที่ต่างกัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2542)

วรรณกรรมลาวตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันมีลักษณะสะท้อนความสำคัญของธรรมชาติ ซึ่งในยุควรรณคดีลาวล้านช้างก็มีการใช้ถ้อยคำภาษาที่ลึกซึ้ง ทั้งการเล่นคำ สัมผัสสระ พยัญชนะ การใช้เสียงเพื่อแสดงอารมณ์ให้เห็นความงามของชีวิตในระบบนิเวศวิทยา โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทกลอนลำที่สะท้อนศรัทธาคคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเป็นสากลของมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยา ปรัชญาและศาสนา เช่น ความผูกพันของมนุษย์กับโลก ธรรมชาติ พืชพรรณและสัตว์ รวมทั้งความเชื่อเรื่องบุญกรรมบาปบุญคุณโทษ ความงามเหล่านี้มาจากพื้นฐานความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ฮินดูและศาสนาพุทธ ทำให้มองเห็นจิตวิญญาณที่แท้และความเข้าใจคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรมในจิตใจของคนลาวล้านช้างมาถึงปัจจุบัน (ชัชวาล โคตรสงคราม, 2550) เช่นเดียวกับแนวคิดของ จอห์น คลาร์ค เอลเดอร์ (John Clark Elder) ที่มองว่า “ธรรมชาติเป็นแก่นเนื้อหาของวรรณกรรมเชิงจินตนาการในทุกประเทศ และทุกยุคสมัย” วรรณกรรมจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อความรู้เพื่อทำให้คนมองเห็นคุณค่าของธรรมชาติและเข้าใจปรากฏการณ์ทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (จอห์น คลาร์ค เอลเดอร์, 2536) ทั้งนี้ประเทศลาวได้ให้ความใส่ใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยสะท้อนจากนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ ในประเทศลาวได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติมากขึ้น และตัวบทในวรรณกรรมลาวก็ถูกใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดนโยบายจากรัฐสู่ประชาชน โดยนักเขียนและสำนักพิมพ์ของรัฐได้ทำหน้าที่สร้างวาทกรรมดังกล่าวขึ้น เพื่อต่อต้านแนวคิดมนุษย์คือศูนย์กลางของอำนาจผ่านมิติต่าง ๆ เช่น วาทกรรมนิเวศสำนึกในนิติกฎหมายเกี่ยวกับป่า วาทกรรมนิเวศสำนึกในนิติการต่อต้านระบอบทุนนิยม ฯลฯ

เมื่อศึกษาถึงนโยบายด้านป่าไม้ของ สปป.ลาว พบว่าประเทศลาวได้ตระหนักถึงเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังที่พุมิ วงวิจิต ได้กล่าวในหนังสือ “คุณสมบัติใหม่และศีลธรรมปฏิวัติ” ใจความว่า “ประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติคือมีป่าไม้รวม 70 เปอร์เซ็นต์ของแผ่นดิน ถ้าเรารู้จักรักษา คือรู้จักตัดเพื่อมาใช้สอย และรู้จักปลูกต้นไม้ทดแทน ป่าไม้ก็ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนมีที่ดินทำกินเพื่อเป็นอาหาร หรือทำการอุตสาหกรรมเพื่อที่จะทำให้บ้านเมืองเป็นประเทศที่มั่งมีได้ การมีพื้นที่เลี้ยงสัตว์ จะทำให้มีพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีต่อไป หรือเป็นพื้นฐานในการทำอุตสาหกรรมส่งออก การมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์จะเพิ่มพูนความมั่งมีให้ประชาชน” (พุมิ วงวิจิต, 2538)

ผู้วิจัยเห็นว่าตัวบทในรวมเรื่องสั้นลาวชุด “วิญญาณสะอื้น” มีลักษณะแก่นเรื่องที่เชื่อมโยงวาทกรรมนิเวศสำนึก และแฝงด้วยปฏิบัติการทางสังคมที่สะท้อนผ่านภาษาในตัวบทวรรณกรรม ซึ่งภาษานี้ล้วนสื่อให้เห็นความคิด ความเชื่อของคนในสังคมลาวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งศึกษาเรื่องสั้นลาวร่วมสมัยเรื่อง “วิญญาณสะอื้น” ผ่านกรอบแนวคิดวาทกรรมของ มิเชล ฟูกูโตภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวมเรื่องสั้นชุดดังกล่าวมีแก่นเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ อาณาจักรบินบน มนุษย์เอ๋ยผู้ข้าขอหายใจด้วยเถิด วิญญาณสะอื้น ล้างบาป ทายาทรุ่นสุดท้าย รอดตาย คีนชีวิต นกเขาบินบน ท้องฟ้า กรรมที่ถูกเลือก วรรณกรรมข้างต้นล้วนทำหน้าที่สื่อความหมายทางสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวาทกรรมเชิงนิเวศในรวมเรื่องสั้นลาวร่วมสมัยเรื่องวิญญาณสะอื้น

ทบทวนวรรณกรรม

ข้อมูลเบื้องต้นว่าด้วยแนวคิดวาทกรรมเชิงนิเวศและนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใน สปป.ลาว

1. แนวคิดวาทกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ทฤษฎีวรรณกรรมเชิงนิเวศเป็นชุดความคิดหลังสมัยใหม่ มีลักษณะความเป็นสหวิทยาการ โดยใช้วิธีวิทยาที่หลากหลายร่วมกัน ทั้งเป็นทฤษฎีใหม่ที่เกิดขึ้นในด้านวรรณกรรมและวัฒนธรรมศึกษาโดยมุ่งพิจารณาบทบาทของธรรมชาติที่สอดแทรกอยู่ในจินตนาการทางวัฒนธรรมจากอดีตเป็นต้นมา แนวคิดนี้จะตรวจสอบโน้ตทัศน์เกี่ยวกับการมองธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การให้ความสำคัญกับบทบาทธรรมชาติในวรรณกรรม การนำเสนอธรรมชาติในวรรณกรรม การใช้ภาษา ทั้งยังเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับวรรณกรรมวิจารณ์หรือการวิจารณ์ทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน (Heise, U. K., 1997)

จุดเริ่มต้นของ Ecocriticism ปรากฏในบทความของ William Rueckert ที่มีชื่อว่า Literature and Ecology ต่อมาในปี 1989 กลือตเฟลตี้เป็นบุคคลแรกที่สนใจงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมของ Henry David Thoreau, Adward Abbey แต่ก็ไม่พบแนวทฤษฎีใดที่จะใช้ศึกษากระทั่งเกิดความคิดสีเขียว (Greening) ในทศวรรษวิชาการโดยมีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น ขบวนการสิทธิมนุษยชน ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสตรี แต่ความสนใจเรื่องวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบมีน้อยมาก จากนั้นกลือตเฟลตี้จึงได้รวบรวมและออกวารสารเกี่ยวกับวรรณกรรมเชิงนิเวศจนกระทั่งกลือตเฟลตี้ได้กลายเป็นศาสตราจารย์ในสหรัฐอเมริกาด้านวรรณกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ต่อมาก็เกิดหนังสือชื่อ The Ecocriticism Reader โดยกลือตเฟลตี้ และฟรอมม์เป็นบรรณาธิการ ต่อมาก็เริ่มมีการนำเสนอความรู้ทางด้านวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศมากขึ้น ในปี 1989 ได้มีการประชุมวรรณคดีตะวันตกว่าด้วยการศึกษางานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติและคำว่า

Ecocriticism ได้กลายเป็นศัพท์ที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางทั้งในบทความ และงานเขียนเกี่ยวกับการศึกษาธรรมชาติในวรรณกรรม ตลอดจนมีการก่อตั้งสมาคมที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติเกิดขึ้นในอเมริกา ภายใต้ชื่อ Association for the study of Literature and Environment (ASLE) ในปี 1996 ซึ่งการเกิดของสถาบันนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านวรรณกรรมศึกษา นโยบายของสถาบันนี้สะท้อนให้เห็นการเจริญเติบโตของวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศและความเป็นวิชาการของการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์กับระเบียบวิธีของสหรัฐอเมริกาและรอบโลก สะท้อนให้เห็นความมั่นคงของผลผลิตวรรณคดีสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเรียนการสอนในชั้นเรียน และไม่นานสถาบัน ASLE ก็ได้ขยายสาขาไปยังประเทศอังกฤษ ญี่ปุ่นและเกาหลี โดยมีกิจกรรมสำคัญคือการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ การออกวารสารวรรณกรรมวิจารณ์ การเขียนบทความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การเขียนงานเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนขยายไปยังวัฒนธรรมทั่วไป เช่น การศึกษานวนิยายวิทยาศาสตร์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ สถาปัตยกรรม และผลงานการประดิษฐ์สร้างด้านวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ เช่น สวนสาธารณะ สวนสัตว์ (ัญญา สังขพันธ์านนท์, 2553) ขณะที่วิธีการศึกษาวรรณกรรมเชิงนิเวศนั้น ทำได้โดยการนำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งศาสตร์ด้านนิเวศวิทยา มาเป็นฐานความรู้ในการอธิบาย และตีความตัวบทวรรณกรรม และยังนำเอางานวิชาการด้านอื่นมาประยุกต์ใช้อย่างหลากหลาย (ัญญา สังขพันธ์านนท์, 2553) อาจกล่าวได้ว่าสังคมส่วนใหญ่กำลังตระหนักถึงปัญหาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เรื่องธรรมชาติจึงเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในปัจจุบัน

2. นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมลาวสมัยใหม่ นับตั้งแต่ประเทศลาวมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเข้าสู่ระบบกลไกการตลาด (ค.ศ. 1991) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีครั้งที่สาม (ค.ศ.1991 - 1995) รัฐได้วางนโยบายส่งเสริมและแก้ไขปัญหาชาวไร่ชาวนาในเรื่องการผลิตเสบียงอาหาร การถางไร่ - ป่า การรักษาป่าไม้ โดยเริ่มต้นจากทำให้เกิดครอบครัวตัวอย่างด้านการทำเกษตรแบบนารวมด้วยการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์เป็นสินค้า เมื่อโครงการสำเร็จ รัฐบาลก็ขยายโครงการเข้าไปในหลายท้องถิ่นให้ประชาชนเข้าร่วมในการก่อสร้างและซ่อมแซมชลประทาน ส่งผลให้ในปี 1991 ประชาชนได้มีพื้นที่การทำนาเพิ่มขึ้น (สุนัด โพธิสาน และคณะ, 2000) ด้านการเกษตรแบบใหม่ ในปี 1993 - 2000 กรมป่าไม้ได้วางนโยบายทดแทนการทำไร่เลื่อนลอยของประชาชนที่อาศัยบนภูเขาและที่ราบสูง รวมทั้งย้ายชาวบ้านมาอาศัยบนที่ราบลุ่มหากประชาชนไม่โยกย้ายจะต้องทำการเกษตรแบบปลูกพืชหมุนเวียน (สุรัชย์ ศิริไกร, 2542) ทั้งนี้ประชาชนในหลายบริเวณได้เห็นถึงผลร้ายของการถางป่าทำไร่จึงค่อยๆ ปรับสู่อาชีพอื่น และรัฐบาลก็จัดหาพื้นที่ทำการผลิตและตั้งภูมิลำเนาถาวรให้ประชาชน ขณะที่บางท้องถิ่นก็มอบที่ทำกินมอบป่าให้ประชาชนดูแล และปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่า จนปี 1955 มีเนื้อที่ทำรายน้อยลงและมีพื้นที่ป่าสงวนถึง 18 แห่ง (สุนัด โพธิสาน และคณะ, 2000)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจครั้งที่สี่ (ค.ศ.1996 - 2000) เป็นปีซึ่งเป็นปีที่ สปป.ลาวได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์เงินเฟ้อและค่าเงินกีบตกต่ำ การผลิตสินค้าการส่งออกป่าไม้ กาแฟ ถั่วเป็นสินค้าส่งออกหลัก รัฐบาลได้ส่งเสริมให้ปลูกพืชประเภทอื่น เช่น พืชตระกูลถั่ว ฝ้าย ยาสูบ ลูกเดือย ขณะเดียวกันก็มีการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น คือ ทุเรียน สับปะรด สาและไม้กฤษณา (สุนัด โพธิสาน และคณะ, 2000) จากข้อมูลในปี 1996 พบว่าลาวได้ส่งออกไม้ซุงและผลิตภัณฑ์ไม้แปรรูปไปยังประเทศไทยร้อยละ 30 - 35 ของมูลค่าการส่งออก ดังนั้นอุตสาหกรรมการทำไม้ซุงและไม้แปรรูปจึงเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้ลาว ทำให้ผู้นำลาวและองค์กรเอกชนระหว่างประเทศหลายองค์กรหวังว่าลาวจะสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เร็วเกินไปจากการทำอุตสาหกรรมป่าไม้และสร้างเขื่อนไฟฟ้า จากข้อมูลการตัดไม้ของลาวตั้งแต่ปี 1982 - 1989 พบว่าปี 1992 รัฐบาลลาวห้ามการตัดและส่งออกไม้ซุง แต่ความต้องการเงินเข้าประเทศทำให้รัฐบาลลาวต้องอนุญาตให้มีการทำไม้ในปี 1993 โดยมีการออกกฎหมายควบคุมการทำไม้ และใช้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมด้วยการบริหารพื้นที่ป่าตามหลักวิชาการ โดยได้รับความร่วมมือจากสวีเดนและ ADB ในปี 1993 - 1996 มีการตัดไม้ซุงและทำไม้แปรรูปรวมถึงการลักลอบตัดไม้รวมแล้วเกินไปถึงร้อยละ 50 และทำให้ลาวเหลือพื้นที่ป่าไม้เพียงร้อยละ 40 เท่านั้น (สุรัชย์ ศิริไกร, 2542)

ทั้งนี้รัฐบาลลาวพยายามส่งเสริมให้นักลงทุนต่างชาติมาลงทุนสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าหรือโรงงานไฟฟ้าจากถ่านหินเพื่อหารายได้เข้าประเทศและลดการตัดไม้ แต่การสร้างเขื่อนต้องอาศัยเงินลงทุนสูงและต้องตัดไม้จำนวนมาก จึงได้รับการคัดค้านจากองค์กร NGO เพราะเกรงว่าจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การคัดค้านขององค์กรเอกชนต่างชาติทำให้การสร้างเขื่อนหลายแห่งของลาวได้รับผลกระทบจากปัญหาสถาบันการเงิน ทำให้เกิดความล่าช้าในการก่อสร้าง เนื่องจากต้องทำการศึกษาศักยภาพต่อสภาพแวดล้อมก่อนจนเป็นที่พอใจแก่ผู้ให้เงินกู้และผู้ทำการคัดค้าน ในปี 1994 พบว่าความต้องการใช้ไฟฟ้าของไทย เวียดนาม เมียนมาร์ กัมพูชา ลาวและมณฑลยูนนาน จะมีปริมาณเพิ่มสูงมากขึ้นถึง 3 - 4 เท่าในปี 2018 ดังนั้นประเทศต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องเตรียมผลิตหรือหาแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าไว้ล่วงหน้า จึงเป็นโอกาสที่ดีของลาวที่มีภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการผลิตกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนเพื่อขายให้ประเทศเพื่อนบ้าน อันเป็นการนำรายได้เข้าประเทศและเพื่อลดปริมาณการตัดไม้ลดลง (สุรัชย์ ศิริไกร, 2542) สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ระหว่างปี 2001 - 2005 จากนโยบายการยุติการถางป่าทำให้รัฐบาลลาวแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการจัดหาอาชีพที่มั่นคงให้กับประชาชนโดยการให้ความรู้ ตลอดจนวางนโยบายลดการปลูกฝิ่นและกัญชาให้หมดไปภายในปี 2005

ปี 2008 - 2009 รัฐบาลวางนโยบายยุติการถางป่าทำไร่ และเพื่อเป็นการขจัดความยากจนจึงมอบที่ดินและจัดหาอาชีพให้ประชาชนทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ทำการกสิกรรม ด้านงานคุ้มครองป่าไม้มีการกำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติ 12 เขตและจัดระเบียบการพัฒนาป่าไม้ด้วยการจัดสรรงบประมาณในการฟื้นฟูป่า แหล่งน้ำ ขยายพันธุ์พืช สัตว์น้ำ สัตว์ป่า

มีการสำรวจปารวมถึงการค้นคว้าและทดลอง ทั้งยังมีการโฆษณาเผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ (กระทรวงแผนการและการลงทุนนครหลวงเวียงจันทน์, 2008) จากนโยบายดังกล่าวเห็นได้ว่าสังคมลาวสมัยใหม่ตั้งแต่มีการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านเศรษฐกิจก็ไม่ได้ละเลยปัญหาทางธรรมชาติ ข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้นี้แสดงให้เห็นว่าประเทศลาวได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ข้อมูลดังกล่าวถือว่าเป็นปฏิบัติการทางสังคมลาวที่สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษานโยบายด้านป่าไม้ในประเทศลาวได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยด้านวรรณกรรมศึกษาโดยศึกษาตัวบทและบริบทเรื่องสั้นลาวร่วมสมัย เป็นการพิจารณาตัวบทในฐานะเวทีวาทกรรม ผู้วิจัยจะทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์ ดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จะทำการค้นคว้าจากรวมเรื่องสั้นลาวเรื่อง “วิญญาณสะอื้น” ฉบับภาษาลาว ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 2004 เพื่อนำมาพิจารณาตัวบทในภายใต้แนวคิดวาทกรรมตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ และวาทกรรมเชิงนิเวศ

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จะทำการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทย ภาษาลาวและภาษาอังกฤษที่ได้กล่าวถึงแนวคิดวาทกรรมเชิงนิเวศ บริบททางสังคมและนโยบายเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน สปป.ลาว รวมทั้งศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมเชิงนิเวศ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมลาวร่วมสมัยเพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ตัวบท

ขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเนื้อหาประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ศึกษาถึงแนวคิดวาทกรรมเชิงนิเวศว่ามีลักษณะอย่างไร แนวคิดดังกล่าวจะสามารถใช้ร่วมกับแนวคิดวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ในลักษณะใด และเมื่อนำไปวิเคราะห์กับบริบททางสังคมลาวจะสามารถศึกษาในประเด็นใดได้บ้าง ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาสังคมลาวสมัยใหม่ คือ ช่วง ค.ศ. 1991 – 2018 ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศลาวก้าวเข้าสู่การพัฒนาและมีการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีบทบาทในประเทศ

2. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมลาวร่วมสมัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย คือการวิเคราะห์วาทกรรมตามกรอบแนวคิดวาทกรรมเชิงนิเวศ และแนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์ เพื่อศึกษาวาทกรรมวาทกรรมเชิงนิเวศที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง “วิญญาณสะอื้น” โดยมีนโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมลาวสมัยใหม่เป็นภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม

3. ชื่นนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วาทกรรมนิเวศสำนึกในรวมเรื่องสั้นลาวร่วมสมัยเรื่อง “วิญญาณสะอื้น”

บทความวิจัยนี้จะมองผ่านหลักการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะกล่าวถึง “ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก” โดยนิยามคำว่า “พัฒนา” ธรรมชาติในฐานะที่เป็นวาทกรรม การพัฒนาเพื่อการจัดระบบ “สิ่งแวดล้อม” ในแบบใด และวาทกรรมเหล่านี้ส่งผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างไร การมองว่าธรรมชาติคืออะไร และอะไรคือสาเหตุความเสื่อมโทรมของ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติมากกว่า มนุษย์ เป็นการเชิดชูธรรมชาติ การศึกษาวาทกรรมการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแนวนี จะต้องมีความเชื่อว่ามนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่า

1. วาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติกฎหมายเกี่ยวกับป่า

วาทกรรมกฎหมายเป็นประเภทวาทกรรมที่มีผู้ผลิตหลัก คือหน่วยงานของรัฐซึ่งมี ลักษณะเชิงสถาบันซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติเกี่ยวกับป่า ผู้ผลิตจึงมิได้เป็นบุคคลเพียงคนเดียว แต่มีลักษณะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเกี่ยวกับป่าไม้ ขณะที่กระบวนการผลิตตัว บทกฎหมายที่เป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับป่าจึงเป็นกระบวนการด้านบัญญัติกฎหมายจะต้องมี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบตามลำดับขั้น นั่นคือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ไปสู่ฝ่ายบริหารของรัฐ ตั้งแต่คณะรัฐมนตรีจนถึงสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้อง ผ่านความเห็นชอบให้ออกเป็นพระราชบัญญัติได้ ผลการศึกษาพบว่าวาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติ กฎหมายเกี่ยวกับป่า ดังปรากฏในข้อความ

“...เมื่อรู้ว่าเป็นเรื่องโก่ชวาพนักงานเมืองก็เกิดสนใจขึ้นมาจึงขอ
อาสาเข้าใกล้เกลี้ย. สหายสี่เกลียดหัวหน้าป่าไม้เมืองว่า: ...เรื่องโก่ชวา
พวกลูกสี่เกลี้ยให้ฟัง. เพินหาแต่อกกฎระเบียบบสองสามมื่อมานี้
ห้ามจับ! ห้ามฆ่า! ห้ามครอบครอง! เพราะจัดเข้าเป็นสัตว์ประเภทหวง
ห้ามเพินต้องการอนุรักษ์ รักษาไว้เพราะมันใกล้จะสูญพันธุ์หมดแล้ว
ฉะนั้นผู้ใดสงสัยถามมันกับได้ สิเอาเลี้ยงไว้กับได้ ถือว่าผิดทั้งสองฝ่าย”

(วิญญาณสะอื้น, 2547)

ข้อความข้างต้นมาจากเรื่อง “คืนชีวิต” วาทกรรมดังกล่าวได้นำเสนอผ่านฉากการแย่ง เป็นเจ้าของโก่ชวาระหว่างพรานป่าผู้ยิงใกล้กับดาวเด็กหญิงที่บังเอิญไปเจอโก่ชวาบาดเจ็บแล้วนำ กลับมารักษาที่บ้านเพื่อปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ ขณะที่ทั้งสองฝ่ายทะเลาะกันก็มีเจ้าหน้าที่มาชี้แจง

เรื่องการครอบครองไก่ชวาว่าผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการครอบครองแบบใดก็ไม่สามารถทำได้ เพราะไก่ชวานี้เป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ และเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองของประเทศไทย ผู้ใดฝ่าฝืน จะได้รับบทลงโทษ ข้อความข้างต้นจึงเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจสามารถจับคนที่มิใช่ไก่ชวาไว้ในครอบครองได้ ข้อห้ามดังกล่าวทำให้คนเกรงกลัวต่อกฎหมายไม่กล้าฝ่าฝืนจับไก่ชวามาครอบครองได้อีก กล่าวอีกนัยหนึ่งกฎหมายนี้เป็นการอนุรักษ์ไก่ชวาให้มีการแพร่ขยายพันธุ์ในประเทศไทย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าทฤษฎีที่กล่าวว่า สัตว์ป่าคือสัตว์ที่อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมจากหน่วยงานรัฐ ดังข้อความ

“ลันจัวหรือลันควาย พบเห็นหลายอยู่ทางภาคกลางอยู่ในเขตที่ราบหรือดอนต่ำ โดยเฉพาะแม่น้ำโขงและแม่น้ำปายกั้นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ปากกะดิงและน้ำเทิน. จัดเป็นสัตว์ป่าหวงห้ามประเภท 2” หรือ “นกคองมั่งอาศัยตามห้วยหนองคลองบึงและห้วยน้ำ มันมักอยู่โดดเดี่ยว แต่บางครั้งมันก็จะอยู่เป็นฝูง หรือเป็นคู่ถูกจัดเข้าในประเภทนกคุ้มครอง. นกชนิดนี้พบเห็นอยู่ภาคกลางและภาคใต้ โดยเฉพาะเขตป่าสงวนแห่งชาติดงคันทุงและเขเปียน”

(วิญญานสะอื่น, 2547)

จากข้อความจะพบว่าทฤษฎีนิเวศสำนึกที่มีนัยยะ สัตว์ป่าคือสัตว์ที่ต้องได้รับการคุ้มครอง เพราะเป็นสัตว์ป่าที่หายากและใกล้สูญพันธุ์จากประเทศไทย การอนุรักษ์ดังกล่าวจะอยู่ภายใต้การควบคุมจัดจากหน่วยงานรัฐที่เข้ามาคุ้มครองห้ามมิให้ผู้ใดครอบครอง ชื้อขาย หรือกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้นเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน หรือในเชิงธุรกิจ นอกจากนี้กฎหมายยังมีผลกระทบต่อกลุ่มถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วย เพราะนอกจากสัตว์ป่าที่กฎหมายคุ้มครองแล้ว ต้นไม้ที่มีค่า มีราคาบางประเภทก็ได้รับการคุ้มครองด้วย ดังข้อความ

“...หยุด! ทุกคนอย่างตั้ง พร้อม ๆ กับเสียงฮ้องดัง อาวุธครบมือ หม่นออกจากป่าที่บดบังแล้วพร้อมทั้งจ้องปลายปืนมาใส่พวกที่เตรียมจะตัดตัวข้อย, เห็นแต่พวกเขาพากันหน้าหลาตาเหลืองและยกมือขึ้นฟ้า พวกเจ้าเคลื่อนไหวลึกลับดัดไม้ยาง บิได้รับอนุญาต, เป็นการกระทำผิดต่อกฎหมาย ไป! ไปเว่กกันอยู่ในห้องกรง”

(วิญญานสะอื่น, 2547)

ข้อความนี้มาจากเรื่อง “ลวดตาย” โดยตัวละครในเรื่องคือต้นประดู่เป็นผู้เล่าเรื่อง ต้นประดู่ถือเป็นต้นไม้ที่มีมูลค่า เพราะมีลำต้นขนาดใหญ่ สวยงาม แข็งแรงเหมาะสำหรับนำ

สร้างบ้านหรือทำเฟอนิเจอร์ โดยต้นประดู่ได้เล่าถึงฉากที่ตนกำลังถูกโคนลำต้นเพื่อนำไปขาย แต่ทันใดนั้นก็มีการเข้าหน้าท้าวเจ้าหน้าทีรัฐเข้ามาจับกุม พร้อมพูดว่าการลักลอบตัดต้นประดู่ป่าโดยไม่ได้รับการอนุญาตจากเจ้าหน้าที่เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้ทำหน้าที่คุ้มครองต้นไม้หายากไม่ให้คนมาลักลอบตัดเพื่อหาผลประโยชน์ หากผู้ใดฝ่าฝืนก็สามารถจับกุมและเอาผิดต่อผู้ที่ละเมิดได้ ข้อห้ามดังกล่าวถือเป็นวาทกรรมกรรมกรอนุรักษป่าไม้ เพื่อป้องกันการลักลอบการตัดไม้ ทั้งยังทำให้คนได้ตระหนักถึงการรักษาด้านไม้ และทำให้รู้จักหวาดกลัวกฎหมายไม่กล้ากระทำผิด

2. วาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติการต่อต้านทุนนิยม

บาร์นส์และเกร็กกอรี่ ได้กล่าวถึงวาทกรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าด้วยกระแสคิดแบบมาร์กซิสต์ว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นผู้ผลิตสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติเป็นธรรมชาติในฐานะที่เป็นประดิษฐกรรมทางสังคมและเชื่อว่ามนุษย์สามารถเข้าไปควบคุมจัดการกับธรรมชาติได้ ทั้งนี้พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึง การอนุรักษป่าไม้กับปรากฏการณ์ทางพุทธศาสนาว่า “ต้นไม้ไม่ใช่เป็นเพียงแค่วัตถุที่มีเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ นี่เป็นทัศนะที่คัดค้านโดยตรงกับความคิดแบบวัตถุนิยมหรือทุนนิยม ที่มองทุกอย่างเป็นเพียงสินค้า เมื่อเห็นธรรมชาติเป็นเพียงสินค้าที่สนองความต้องการมนุษย์ ผู้คนจึงตัดทวงประโยชน์จากธรรมชาติโดยไม่หยุดยั้งจนกลายเป็นผลาญพร้าและทำลายล้างก่อให้เกิดผลร้ายแรงตามมาถึงขั้นวิกฤต” ซึ่งรวมเรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นว่าระบบทุนนิยมเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์ทำลายธรรมชาติ เพราะเห็นธรรมชาติเป็นสินค้า ดังข้อความ

“บินบน ๆ น้ำผึ้งเดือนห้าหวานกรวยแท้ ๆ เสียงนาบขูยังสืบต่อ” “เฮาจะตายกันอีหลี หรือ จะหนีเอาตัวรอด พระราชินีตั้งปัญหาถามตัวเอง บ่แม่น เฮาบ่แม่นคนแก่ตัวที่เอาตัวรอดเป็นยอดดี ยามสุขเฮาสุขร่วมกัน แต่เวลาทุกข์เฮาจะหนีสันหะ” หรือ “มึงเสร็จแท้ ๆ...บ่เสร็จ บาดนี้มึงสิเสร็จบาดได้บักเผิง...กรวย...กรวยน้ำผึ้งเดือนห้า มนุษย์ผู้หนึ่งเอ๋ยขึ้นแต่กองไฟยังขยายตัวเพื่อปราบปรามผู้คนให้วอดวาย”

(วิญญานสะอื่น, 2547)

ตัวอย่างข้างต้นมาจากเรื่อง “อาณาจักรบินบน” เห็นได้ว่ามนุษย์ได้เบียดเบียนธรรมชาติโดยการหาน้ำผึ้งป่าไปขายซึ่งการหาน้ำผึ้งนี้ไม่ใช่เพียงเพื่อการนำไปทาน แต่เป็นการหาน้ำผึ้งจำนวนมากเพื่อการค้าหวังสร้างรายได้จนร่ำรวย เพราะน้ำผึ้งเดือนห้าเป็นน้ำผึ้งที่มีรสชาติดีกว่าน้ำผึ้งฤดูกาลอื่น วิธีการหาผึ้งในเรื่องคือการจุดไฟลงที่รังผึ้งเพื่อไล่หรือฆ่าตัวผึ้งออก ทั้งนี้รังผึ้งคือบ้านผึ้งที่มีหลายชีวิต เมื่อมนุษย์จุดไฟเผาก็สร้างความทุกข์ให้กับผึ้ง การบรรยายฉากที่ราชินีผึ้งไม่ยอมบินหนีไฟแต่ยอมตายไปพร้อมกับผึ้งตัวอื่นเพราะต้องการร่วมทุกข์ร่วมสุข

ไปกับประชากรฝั่งทำให้เห็นว่า มนุษย์ที่ต้องการหาประโยชน์จากฝั่งเป็นคนเห็นแก่ตัว เช่นเดียวกับเรื่อง “ทนายทรมันสุดท้าย” ที่กล่าวถึงผลกระทบจากการตัดไม้ ทำให้สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่และใกล้สูญพันธุ์ ดังเช่น

“...ข้อยได้ถักย่นส่งให้ผู้ที่มีหนวดเคราหลังจากที่ลาวได้ยื่นหยับ
คือกระดาดแผ่นน้อย ๆ แต่มีสีสันสวยงามส่งให้มนุษย์ผู้จับข้อยได้ ข้อย
ตื่นนอนพร้อมทั้งส่งเสียงร้อง แต่ก็ช่วยหยับได้มีแต่เพิ่มความเจ็บปวด ข้อย
ได้อดกลืนอยู่ตั้งนาน พวกเขาได้นำข้อยไปในท้องของสัตว์ประหลาดนั้น
แล้วจากเอากลึงหนึ่งออกมา “โอ ข้อยต้องตายบัดนี้คัก ๆ”

(วิญญานสะอื่น, 2547)

ข้อความข้างต้นมาจากเรื่องสั้นเรื่อง “ทนายทรมันสุดท้าย” โดยใช้สัตว์เป็นตัวละครที่ กำลังกล่าวตัดพ้อชีวิตตนเองว่ามีบาปกรรมหนัก จนต้องมาพบชะตากรรมที่ได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตโดยน้ำมือของมนุษย์ ผ่านการเล่าเหตุการณ์ระหว่างทางที่นักตัวนี้บินกลับรัง มันได้รับบาดเจ็บจากการถูกยิง ข้อความนี้ทำให้เห็นว่านกเป็นเพียงแค่สินค้าชนิดหนึ่งที่มนุษย์ซื้อขายเพื่อแลกกับเงิน นกจึงเป็นภาพแทนของธรรมชาติที่ตกเป็นเครื่องมือในการทำมาหากินของมนุษย์ คำกล่าวของสัตว์ในเรื่องแสดงให้เห็นว่าทรมันการต่อต้านกลุ่มคนล่าสัตว์ หรือเห็นสัตว์เป็นเพียงแค่สินค้าเพื่อซื้อขายและหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ซึ่งผลจากการกระทำดังกล่าวได้ถูกถ่ายทอดผ่านการบรรยายฉากตอนนกได้รับความเจ็บปวดทรมานจากการถูกตามล่าเพื่อซื้อขาย เช่นเดียวกับการตัดไม้เศรษฐกิจเพื่อนำไปขายก็เป็นการทำลายธรรมชาติ เพราะกว่าจะเป็นต้นไม้ที่สร้างความอุดมสมบูรณ์แก่ป่าจะต้องใช้ระยะเวลายาวนาน แต่ก็ต้องถูกทำลายเพราะมนุษย์หวังเพียงผลประโยชน์ทางธุรกิจ ดังเช่น

“ข้อยเองก็รู้ว่าชะตากรรมจะถึงคราวขาดในยามใด เพราะได้
ชื่อว่าเป็นไม้ที่มีเนื้อแข็ง ราคาแพงและเป็นที่ต้องการของตลาด บ่พอ
เท่าใดวันต่อมาข้อยก็เห็นคนกลุ่มหนึ่งนำเอาอียังบูมาขีดๆ ใส่ตัวตนของ
พวกข้อย เข้าพูดกันว่า ปาดโธ! ต้นดู่ต้นนี้จึงแมนขนาดมันใหญ่ และชื่อ
งาม ตัดลงแล้วอาจจะได้บ่หลด 8 ท่อน,ถ้าจะไล่เป็นเงินก็บ่หลดล้าน
มืออื่นจะจัดการมันโลดเนาะ โอชีวิตของข้อยมันถึงคราวเป็นไม้ใกล้ฝั่ง
เสียแล้ว, ชีวิตที่ยั่งยืนนานหลายศตวรรษมาบัดนี้จะถูกคมเลื่อยของมนุษย์
กัดแท่น. ข้อยจะได้พลัดพรากจากป่าดงพงไพร, จากโพนภูที่เคยอยู่
อาศัยไปอยู่ที่ไกลแสนไกล...”

(วิญญานสะอื่น, 2547)

ข้อความข้างต้นเป็นคำพูดของไม้ประดู่ในเรื่อง “รอดตาย” โดยกล่าวถึงชะตาชีวิตของตัวเองที่ต้องพลัดพรากจากป่าเพราะกำลังจะถูกโค่นทำลายจากน้ำมือมนุษย์ที่ต้องการหาประโยชน์จากป่าเพื่อนำไปขาย เนื่องจากไม้ชนิดนี้มีราคาสูง การบรรยายฉากขณะที่มนุษย์กำลังจะตัดไม้และบทสนทนาของคนตัดไม้บ่งบอกได้ว่าอำนาจของทุนนิยมกำลังเข้าครอบงำมนุษย์ จึงคิดหาได้รายจากการตัดไม้เพื่อหวังความร่ำรวยโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าของป่าว่าต้องใช้เวลาหลายศตวรรษกว่าจะกลายเป็นป่าไม้ที่ลำต้นสูงใหญ่ และอุดมสมบูรณ์ได้เท่าทุกวันนี้ วาทกรรมดังกล่าวจึงสามารถสร้างจิตสำนึกของคนอ่านให้ตระหนักได้ว่า ถ้าจะเป็นป่าไม้ได้จะต้องใช้เวลานาน และหากมนุษย์จะตัดไม้เพียงเพื่อหวังประโยชน์จากป่านั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ นอกจากนี้ยังพบการต่อต้านระบบทุนนิยมในรูปแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ในเรื่องสั้นเรื่อง อาณาจักรบินบน ก็ได้มีการปรากฏวาทกรรมต่อต้านระบบอุตสาหกรรม ดังปรากฏข้อความ

“จากสภาพแวดล้อมถูกทำลาย...ระบบอุตสาหกรรมหนักทั่วโลก มีการขยายตัววันเสียจากสารเคมีต่าง ๆ จากโรงจักร โรงงานหรือจากรถยนต์ปลิวไปทั่วอากาศเห็ดให้มีมลภาวะมลพิษ, มันปลิวไปทั่วที่บ่เพียงแต่ชำระระบบหายใจเส้นประสาทของคนเท่านั้น อายเสียชนิดหนึ่งยังปลิวขึ้นไปทำลายชั้นโอโซนอันทำให้ระบบแสงแดดที่ส่งสู่โลกนั้นร้อนแรงเพิ่มขึ้น...จากผลสะท้อนดังกล่าวมันอำนวยความสะดวกให้พยาธิบางแนวขยายตัวอย่างว่องไว และมีชนิดใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ”

(วิญญูณสะอื่น, 2547)

ข้อความข้างต้นปรากฏวาทกรรมต่อต้านระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมผ่านบทสนทนาของผึ้ง ที่ได้กล่าวถึงระบบอุตสาหกรรมของกลุ่มเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ที่ปล่อยควันของเสียจากโรงงาน จนกลายเป็นมลพิษ ทั้งยังทำลายชั้นโอโซนของเปลือกโลกจนกลายเป็นภาวะโลกร้อนอันนำมาสู่โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตามมา ข้อความดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นโทษของความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ แต่กลับส่งผลต่อสุขภาพของมนุษย์และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายอย่าง ข้อความนี้จึงเป็นวาทกรรมที่แฝงนัยยะของการต่อสู้และต่อต้านกับวาทกรรมการพัฒนาในรูปแบบของเทคโนโลยีอุตสาหกรรมทั้งยังเป็นคำกล่าวที่สามารถทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักว่า ความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ที่ต้องพึ่งพาเครื่องจักรเพื่ออำนวยความสะดวกนั้นล้นแล้วแต่ทำลายโลก ทำลายธรรมชาติ และสุดท้ายคือการทำร้ายมนุษย์เอง

3. วาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติธรรมชาติคือความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

เลค ทอม กล่าวถึงการสร้างฉากป่าในมิติพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่า เป็นการสร้างเพื่อสะท้อนให้เห็นมิติความเชื่อมโยงและอิงอาศัยกัน ป่าในมิติศักดิ์สิทธิ์ถือว่าเป็นพื้นที่ของความคิดและจิตใจเป็นพื้นที่ของมนต์ศรัทธา สัญลักษณ์ ความจริง ความสามารถพิเศษ การผูกมิตรด้วยการพูดคุยกับสัตว์และนกบางชนิด ขณะที่ ศรีธรรม โรจนสุพจน์ กล่าวว่า ศาสนาโบราณของชนเผ่ามักเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติเพื่อให้มนุษย์กลัวธรรมชาติ เช่นเดียวกับศาสนาเดิมในภาคเหนือของไทยที่เชื่อว่าขุนเขา ลำธาร มีผีดูแล แต่ละชุมชนจึงมีพิธีกรรมเกิดขึ้น เช่น พิธีบวงสรวงผีขุนน้ำเพื่อให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์ วรรณกรรมลาวใช้กลวิธีการทำให้ธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตหรือเทพเจ้าสะท้อนความเชื่อเรื่องธรรมชาติคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนี้

“... แต่ข้อยก็ยังปลื้มหวังเพราะข้อยจ้อเรื่องที่ปู่ข้อยเคยเล่าให้ฟังว่า ปลาข่าพวกเฮาเคยช่วยมนุษย์และมนุษย์ถือว่าพวกเฮาเป็นปลาศักดิ์สิทธิ์ เขาเจ้าป่มาพวกเฮาดอก ข้อยก็ได้ยินคนว่าแบบนั้นคือกัน เมื่อม่มีบ่อนพึ่งพาข้อยจึงคิดขอความช่วยเหลือจากมนุษย์เพราะพวกเฮาเคยช่วยชีวิตมนุษย์ไว้เวลาเรือล่มหรือมีคนตายตึกน้ำ...”

(วิญญานสะอื่น, 2547)

ข้อความข้างต้นเป็นคำพูดของปลาข่าตัวละครในเรื่อง “วิญญานสะอื่น” สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องปลาข่ามีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยชีวิตคนจมน้ำ หรือเรือที่อับปางกลางน้ำได้ ความเชื่อนี้เป็นความเชื่อที่เหนือธรรมชาติ และความเชื่อดังกล่าวสามารถทำให้มนุษย์หยุดจับปลาข่าที่ขึ้นชื่อว่าเป็นปลาเทพเจ้ามารับประทาน ขณะเดียวกันยังถือว่าความเชื่อนี้มีอิทธิพลในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาข่าซึ่งถือว่าเป็นปลาที่ใกล้จะสูญพันธุ์จากแม่น้ำโขง นอกจากนี้คนลาวยังได้กล่าวถึงตำนานของปลาข่าที่ทำให้คนรุ่นหลังเห็นว่าปลาข่าคือสัตว์ที่มีบุญคุณกับมนุษย์ มนุษย์จึงไม่ควรที่จะไปเบียดเบียนปลาชนิดนี้ การถ่ายทอดตำนานความเชื่อเรื่องปลาข่าผ่าน เรื่องเล่าสามารถทำให้คนรุ่นหลังได้รับรู้เรื่องราวและได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปลาข่าให้คงอยู่คู่แม่น้ำโขง

นอกจากความเชื่อว่าสัตว์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วรรณกรรมลาวยังนับถือสัตว์ป่าว่าเป็นเจ้าป่าเจ้าเขาที่คอยปกป้องรักษาคนดีที่เข้าไปในป่าอีกด้วย ดังข้อความที่ปรากฏ

“หลานจงระวังโตแต่เด้อ คั่นป็นต้นไม้ป็นพุกก็ต้องมีสติ หุกก็ต้อง
ฟังให้ตีคั่นมีเสียงหยั่งแปลกประหลาดก็ฟังคัก ๆ บาดเทื่อแม่นเสียงงูเห่า
เสียงช้างแต่จั่งใดก็ให้บหาเจ้าป่าเจ้าเขาเด้อ, โอ้ยป่าเอ้ย! ป่าก็รู้ว่าสั่ง
เหล่านั้มนั้บมีจริง เขาแก่งหัวแต่ใจคิดหัวนั้ ๆ เพราะป่ารู้จักความลึกกลับ
ในป่าหลายอย่างทั้งนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเหนียวแน่นคำพูดคิดว่าคน
โบราณเพิ่นช่างมีปัญญาหลักแหลมที่มีวิธีเฝ้าให้คนย่านบ่เข้าไปล่าสัตว์
เกินขอบเขต...”

(วิญญาณสะอื้น, 2547)

ข้างต้นมาจากเรื่องสั้น “วิญญาณสะอื้น” จะเห็นว่าการปรากฏภาพกรรมป่าไม้คือ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความนับถือในเวลาที่ต้องเข้าป่าเพื่อป้องกันภัยอันตรายทั้งปวง
ทั้งจากสัตว์ป่าดุร้าย หรือจากคนล่าสัตว์ ทั้งยังเป็นเครื่องเตือนใจให้คนมีสติทุกครั้งในเวลาเข้าป่า
จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องป่าคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้มีอิทธิพลทำให้คนไม่ประมาทในเวลาอยู่ในป่าลึก
ซึ่งจากในเรื่องคือป่าได้เตือนให้หลานรู้จักไหว้เจ้าป่าเจ้าเขาเพื่อให้คุ้มครอง ขณะเดียวกัน
ถึงแม้ว่าหลานจะรู้ว่าเป็นกลวิธีของคนเฒ่าคนแก่เตือนให้คนรุ่นหลังรู้จักมีสติไม่ให้ทำอะไรเกิน
ขอบเขต คำว่า “เกินขอบเขตในเรื่อง” หมายความว่า การระวังไม่ให้เข้าไปในป่าลึก เพราะจะมี
สัตว์ป่าดุร้าย เช่น งู เสือ ช้างที่สามารถทำร้ายคนจนเสียชีวิตได้ ดังเช่นที่ปรากฏข้อความที่ป่า
เล่าให้หลานฟังว่า

“ตอนปายังเด็กน้อยอย่าว่าแต่เสือช้างเลย นกอินทรีโตบักใหญ่
ก็ยังมิ พ้อเฒ่าของปายังเล่าให้ฟังว่ามีเสือสมิงออกมาแยบยลล่ดบ ลาง
เฝื่อนมันก็ปลอมเป็นกวางเป็นฟาน หลอกพวกนายพรานให้นำน้มน้ไปแล้ว
มันก็ขบกิน”

(วิญญาณสะอื้น, 2547)

จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องป่าไม้คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้มีอิทธิพลต่อคนสมัยใหม่ได้รู้จักเคารพ
เทวดาประจำป่าทุกครั้งเพื่อให้ได้รับการคุ้มครอง นอกจากนี้คนโบราณยังมีความเชื่อที่ว่าสัตว์ป่า
มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ สามารถแปลงกายเป็นสัตว์เล็กเพื่อลวงมนุษย์ให้ตายใจแล้วจับมนุษย์กิน
สะท้อนความเชื่อว่าสัตว์ป่ามีอำนาจเหนือมนุษย์และสัตว์ก็ได้เป็นเพียงผู้ที่ถูกล่าเสมอไป
แต่สัตว์ป่าเหล่านี้ยังสามารถหลอกให้มนุษย์ตายใจได้ และนอกจากความเชื่อเรื่องสัตว์สามารถ
แสดงอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้ล่าแล้ว ในรวมเรื่องสั้นชุดวิญญาณสะอื้นยังพบ
การปรากฏความเชื่อในด้านอื่นด้วย ดังปรากฏในข้อความ

“คำพูดเตือนเห็นภัยอย่างกังวลใจพร้อมทั้งเว้าส่าย ๆ
ว่า ป่าบอกแล้วว่าบให้อยู่ในป่าจนมืดจนค่ำจัดหนอยผีเชื่อง”

(วิญญาณสะอื้น, 2547)

นอกจากสัตว์ป่าจะมีอิทธิฤทธิ์จะแปลงกายเพื่อล่อให้มนุษย์ตายใจได้แล้วยังปรากฏความเชื่อว่าป่ามีอำนาจเหมือนผีสาวเทวดา ที่สามารถอำพราง ชอนคนให้หายได้ จะเห็นได้ว่าต้นไม้และสัตว์ป่าในความเชื่อของคนโบราณนั้นเป็นได้ทั้งเทวดาอารักษ์ที่คอยคุ้มครองให้มนุษย์แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายที่อยู่ในป่า ขณะเดียวกันต้นไม้และสัตว์ปาก็ยังมีอำนาจอิทธิฤทธิ์ที่สามารถทำร้ายคนได้ด้วย ความเชื่อเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลให้คนนับถือและหวาดกลัวป่าได้ในเวลาเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องป่าในมิติสังคมจิตสิทธิ์นี้ได้ถูกถ่ายทอดออกมาให้คนรุ่นหลังได้เชื่อตามด้วย ทั้งยังเป็นวาทกรรมที่มีนัยยะให้คนรุ่นหลังมีสติไม่ประมาท จนทำให้สัตว์ที่ดุร้ายทำลายถึงแก่ชีวิตได้ และความเชื่อนี้ยังมีอิทธิพลสืบต่อมาถึงคนในรุ่นปัจจุบัน

4. วาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติมนุษย์คือผู้ทำลายธรรมชาติ

การศึกษาวาทกรรมเชิงนิเวศจะให้ความสำคัญของภาษาที่ไม่สามารถแยกจากธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงศึกษาภาษาที่สร้าง “วาทกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติ” ผ่านมิติมนุษย์คือผู้ทำลายธรรมชาติ นักวิชาการค้นพบว่าการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตบนโลกเกิดจากมนุษย์ทำลายธรรมชาติในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบุกรุกทำลายป่า การพัฒนาที่เน้นความเป็นเมืองและธุรกิจ การวิเคราะห์วาทกรรมนี้จะวิเคราะห์ผ่าน “บุคลาธิษฐาน” เพื่อให้เห็นว่าป่าไม้คือสิ่งมีชีวิต สามารถเจ็บปวดจากการกระทำของมนุษย์ ดังนี้

“ดับ!!! ข้อยจื่อได้ตึมน้ำมันเสียงปิ่นลมข้าเกินไปเสียแล้ว เลือดสีแดงเข้มเปียกชุ่มไปทั่วอกของข้อย ข้อยเจ็บปวดวินเวียน ข้อยโหยยังลงทั้งๆ ที่ตายยังเปิดกว้าง ...ข้อยแหงนหน้าเบิ่งท้องฟ้าอีกทีเอหนึ่ง มันเป็นที่สุดท้ายที่ข้อยจะได้เห็นโลกที่น่าอยู่ แล้วไผ่น้อจะนำข่าวร้ายนี้ไปบอกลูก ไผ่น้อสืชอบเม็ดข้าวเปลือก และบังไปป้อนปากจอกหวอกน้อยๆ เหล่านั้น มนุษย์เอ้ย ชีวิตน้อย ๆ ที่บ่เป็นพืชเป็นภัยแก่ไผขอยอยู่ร่วมโลกนำด้วย...!”

(วิญญาณสะอื้น, 2547)

ข้อความข้างต้นเป็นคำพูดของนกในเรื่องสั้นเรื่องมนุษย์เอ้ย! ข้าผู้น้อยขอหายใจน่าแต่นกตัวนี้ได้พรรณนาความเจ็บปวดขณะได้รับบาดเจ็บจากปืนอัดลม ความทรมานทางกายที่โดนทำร้าย และจิตใจที่ต้องพลัดพรากจากลูกที่ยังต้องพึ่งพาอาศัยแม่นกหาอาหารมาป้อน ภาพเหล่านี้คือความรู้สึกของแม่ที่ห่วงใยลูกก่อนสิ้นลม คำพูดสุดท้ายของแม่นกคือการขอร้องให้

มนุษย์หยุดคร่ำครวญ เพราะนกเป็นเพียงแค่สัตว์ตัวเล็ก ๆ ไม่มีพิษภัยเพียงแค่ขอพื้นที่ให้มันได้อาศัยอยู่ร่วมโลกด้วย คำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ทำตัวเหนือธรรมชาติ ทั้งยังเป็นคำพูดที่ส่งผลให้มนุษย์รู้ว่าไม่ควรเบียดเบียนสัตว์ และคำกล่าวข้างต้นสามารถทำให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่ามนุษย์และสัตว์สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบด้วย คล้ายกับเรื่อง “วิญญูณสะอื่น” ที่สะท้อนว่าทรมานมนุษย์คือผู้ทำลายธรรมชาติผ่านคำพูดของปลาซาที่ได้กล่าวถึงความแค้นที่ถูกมนุษย์ฆ่า ดังข้อความ

“...ข้อยว่ามีใจเข้าใจผิดกัน คนพวกนั้นคิดว่าเจ้าจะไปทำร้ายเขา ฉะนั้นเขาจึงเอาปิ่นยิงเจ้าบ่แม่นเขาฆ่าเจ้าเพื่อเอาไปเป็นอาหารดอก. ถึงเป็นแนวนั้นเขาก็บ่ควรฆ่าข้อย ตอนใกล้จะตาย ข้อยพุดขึ้นมาน้ำน้ำเห็นผู้ชายวัยกลางคนจับปิ่นยางยื่นอยู่ เขายอปิ่นทั้งฮ้องโห่ด้วยความตืออกดีใจอย่างออกหน้าออกตา ข้อยยังจื้อ หน้าจ๋าตาผู้ชายคนนั้นบ่มีวันลืม. เจ้ารู้บ่ ผู้ชายคนนั้นถักจับไปลงโทษแล้วเด้ ลงโทษแล้วมันเอาชีวิตข้อยคืนมาได้บ่? เดียวนี้วิญญูณข้อยบ่ได้ผุดได้เกิด ข้อยต้องทรมานอยู่แบบนีไปอีกโดนปานใด”

(วิญญูณสะอื่น, 2547)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนถ่ายทอดตัวละครปลาที่กำลังโกรธมนุษย์ ผ่านฉากตอนที่ปลาตัวนี้หลงจากฝูงและว่ายเข้าไปหาคนเพื่อขอความช่วยเหลือ แต่คนกลับคิดว่าปลาจะทำร้ายจึงใช้ปิ่นยิง การบรรยายฉากปลาตายลอยขึ้นมาเหนือน้ำ แล้วมนุษย์ก็ดีใจร้องอย่างผู้ชนะสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์คือผู้ที่อยู่เหนือธรรมชาติ จากถ้อยคำของปลาซาที่ได้กล่าวว่า “ถึงแนวนั้นเขาก็บ่ควรฆ่า” หมายถึงไม่ว่าจะมีเหตุผลใดมนุษย์ก็ไม่ควรทำลายธรรมชาติ เพราะจากเนื้อเรื่องปลาซาซึ่งเป็นภาพแทนของสัตว์ป่าไม่เคยทำลายมนุษย์ มีแต่ให้คุณประโยชน์ ดังข้อความ “เมื่อมีบ่อนพืงข้อยจึงคิดขอความช่วยเหลือจากมนุษย์เพราะพวกเฮาเคยช่วยชีวิตมนุษย์ไว้เวลาเรือหล่ม” วาทกรรมนี้สะท้อนแนวคิดมนุษย์ไม่ควรทำลายสัตว์เพราะสัตว์มีความรู้สึก ดังเช่นปลาซาที่แค้นมนุษย์จนกลายเป็นวิญญูณที่ทรมานไม่ยอมไปเกิด นอกจากนี้เรื่องสั้นยังปรากฏว่าทรมานมนุษย์คือผู้ทำลายธรรมชาติเพราะเห็นสัตว์เป็นเครื่องบำบัดความทุกข์ในขณะที่สัตว์เหล่านี้กลับมีความทุกข์ทรมาน ดังปรากฏในข้อความ

“...แต่ถ้าอยู่กับมนุษย์พวกนั้นปานนี้คงกายเป็นอาหารไปแล้ว
หรือบ่ก็ถึงขังในกรงเหล็กกรงทอง เพื่อจะส่งเสียงอันจ่มทุกจ่มยากบ่
ด่าพวกเขาในแต่ละมือแต่ละวัน พวกเขาฟังแล้วพ็ดว่าม่วนซ้นบ่? โอ!
หน้าสมเพชแท้ได้...”

(วิญญาณสะอื้น, 2547)

ข้อความนี้มาจากเรื่องสั้น “ทนายทຸ່ນสุดท้าย” โดยใช้นักเป็นผู้กล่าววาทกรรมมนุษย์
คือผู้ทำลายธรรมชาติ และมักหาความสุขโดยการจับมันมาขังในกรงทองเพื่อตื่นมาฟังเสียงร้อง
ในขณะที่นกตัวนี้ คือภาพตัวแทนของนกทุกตัวที่กำลังกล่าวถึงความคิดและความรู้สึกของนกที่
ถูกขังว่า แท้จริงแล้วการที่นกขังตอนเช้าคือการกร่นด่าเจ้าของที่จับมันมาขังอย่างไร้อิสระ และ
ทุกข์ทรมาน การที่มนุษย์เห็นว่าเสียงด่าของนกคือเสียงอันไพเราะ ทำให้มนุษย์คนนั้นกลายเป็น
คนที่น่าเวทนา จะเห็นได้ว่าคำพูดของนกในเรื่องสามารถเปลี่ยนความคิดของมนุษย์ได้ว่าสัตว์
ทุกประเภทที่ถูกมนุษย์จับมาขังนั้นเป็นการทรมานสัตว์ และสิ่งที่ทุกคนคิดว่าเสียงนกขังในทุก
เข้านั้นคือร้องเพลงเป็นความคิดที่ผิด แท้จริงกลับเป็นเสียงที่มาจากความทุกข์ของนกนั่นเอง

อภิปรายผล

วาทกรรมนิเวศสำนึกในรวมเรื่องสั้นสะท้อนการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ 4 ประเด็น คือ
วาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติกฎหมายเกี่ยวกับป่าพบว่าเรื่องสั้นสะท้อนว่ารัฐบาลให้ความสำคัญ
กับป่าไม้ จึงได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับป่า กฎหมายดังกล่าวมีอิทธิพลต่อกลุ่มคนที่ทำลาย
ธรรมชาติให้เกรงกลัวต่อความผิด วาทกรรมนี้จึงสามารถควบคุม หรือจัดระเบียบสังคมเพื่อให้
คนลารู้จักรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสัตว์ป่า ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายคุ้มครองป่าไม้ปี
2008 - 2009 ที่ได้กำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 12 เขต (กระทรวงแผนการและการ
ลงทุนนครหลวงเวียงจันทน์, 2008) ขณะที่วาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติการต่อต้านระบอบทุน
นิยม พบว่าวาทกรรมมีอิทธิพลในการต่อต้านกลุ่มคนที่หวังหารายได้จากป่าไม้ เรื่องสั้นได้คัดค้าน
ความเชื่อเรื่องธรรมชาติเป็นวัตถุที่มนุษย์สามารถเข้าไปจัดการหรือใช้เป็นสินค้า นอกจากนี้ยัง
สะท้อนให้เห็นว่าระบอบอุตสาหกรรมมีส่วนในการทำลายธรรมชาติ สอดคล้องกับที่ เจตน์
เจริญโท ได้กล่าวว่า นับตั้งแต่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม กิจกรรมการผลิตและบริโภคของมนุษย์
ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยและสร้างผลกระทบต่อระบบธรรมชาติ
วาทกรรมดังกล่าวจึงมีอิทธิพลต่อสำนึกเชิงนิเวศของผู้อ่านเพื่อลดล้างทัศนคติการมุ่งเอาชนะ
ธรรมชาติ ส่วนวาทกรรมนิเวศสำนึกในมิติธรรมชาติคือความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์พบว่า
วรรณกรรมลาวมีการทำให้ป่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้มนุษย์ได้เคารพและไม่กล้าที่จะทำลายป่า
ขณะเดียวกันก็ทำให้สัตว์ป่ามีอำนาจด้วย แนวคิดเช่นนี้มีอิทธิพลทำให้มนุษย์และสัตว์สามารถ
อยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูล และไม่เบียดเบียนธรรมชาติ เพราะเกรงกลัวอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

(เจตน เจริญโท, 2537) สอดคล้องกับที่ ปฐม หงษ์สุวรรณ ชี้ให้เห็นว่า ปากลายเป็นพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอาณาบริเวณหรือที่ตั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา โดยตรง เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพลังเหนือธรรมชาติและอิทธิปาฏิหาริย์ นอกจากนี้ยังเป็นประติมากรรมทางวัฒนธรรมที่บรรจุไว้ด้วยความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่มี บทบาทและอิทธิพลต่อผู้คนและสังคม (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2556) และสุดท้ายคือวาทกรรม นิเวศสำนึกในมิติมนุษย์คือผู้ทำลายธรรมชาติ พบว่า เรื่องสั้นได้สร้างให้ธรรมชาติกลายเป็น สิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ผ่านกลวิธีทางภาษา “บุคคลวัต” วาทกรรมดังกล่าวมีผลใน การสร้างจิตสำนึกมนุษย์ให้ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลวิธีทางภาษาดังกล่าว ช่วยสร้างพลัง สุนทรียะอันเข้มข้น ส่งผลต่ออารมณ์ของผู้รับสารให้คล้อยตามได้ (กอบกาญจน์ ภิญญามารค, 2554) จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมลาวร่วมสมัยได้มีส่วนในการประกอบสร้างให้คนลาวมีจิตสำนึก ต่อธรรมชาติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าวาทกรรมนิเวศสำนึกที่พบใน วรรณกรรมลาวร่วมสมัยเกิดจากการประกอบสร้างทางนโยบายสิ่งแวดล้อมของ สปป.ลาว ซึ่งนักเขียนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดวาทกรรมจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อปลูกฝังให้คนในประเทศรักษาธรรมชาติ เมื่อพิจารณาปฏิบัติการ ทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เปิดประเทศ จะพบว่า สปป.ลาว ใช้ทรัพยากรป่าไม้จำนวนมาก เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งก่อนที่นโยบายดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผล ประชาชนจะต้อง ร่วมมือกันด้วยการไม่ละเมิดต่อกฎหมายคุ้มครองสัตว์ หรือการลักลอบตัดไม้ ตลอดจนรู้จัก เคารพธรรมชาติเพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ มิใช่เพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์จากทรัพยากรทาง ธรรมชาติ บทความนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะคือ ใช้ผลการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลเชิงปฏิบัติการทาง สังคมของ สปป.ลาว ทั้งในด้านกฎหมาย และนโยบายเกี่ยวกับป่าไม้ในการอ้างอิงข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับบริบทสังคมลาวสมัยใหม่ได้ ตลอดจนใช้อ้างอิงเพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรม ลาวร่วมสมัยในประเด็นต่อไปได้ เช่นการศึกษาพื้นที่ป่าในมิติเพศภาวะในวรรณกรรมลาวร่วม สมัย หรือศึกษาวาทกรรมนิเวศสำนึกเชิงคติชนผ่านวรรณกรรมลาวร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงแผนการและการลงทุนนครหลวงเวียงจันทน์. (2008). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม สกปี 2008-2009. (พิมพ์ครั้งที่ 5). เวียงจันทน์: กระทรวงแผนการและการลงทุน.
- กอบกาญจน์ ภิญญามารค. (2554). ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: อินทิล.

- จอห์น คลาร์ค เอ็ดเดอร์. (2536). คำนิ่งถึงโลก มนุษย์กับธรรมชาติ: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมอเมริกัน ใน ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (บรรณาธิการ) มนุษย์กับธรรมชาติ: เสียงใคร่ครวญจากภูมิปัญญาตะวันออก - ตะวันตก (หน้า 275-292). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจตน์ เจริญโท. (2537). ความสัมพันธ์ของการเพิ่มประชากรโลกกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ใน พิทยา ว่องสกุล (บรรณาธิการ) สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย (หน้า 22). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโลกสีเขียว.
- ชัชวาล โคตรสงคราม. (2550). สุนทรียภาพในวรรณคดีลาวเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและมหาเวสสันดรชาดก. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). วาทกรรมการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิชา.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2553). วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ: วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2556). นานมาแล้ว: มีตำนาน นิทาน ตำนาน ชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุมิ วงวิจิต. (2538). คุณสมบัติใหม่และศีลธรรมปฏิวัติ. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สุนัด โพทิสาน และคณะ. (2000). ประวัติศาสตร์ลาว: ดึกดำบรรพ์ - ปัจจุบัน. เวียงจันทน์: กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม.
- สุรัชย์ ศิริไกร. (2542). การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.
- Heise, U. K. (1997). Science and ecocriticism. The American Book Review, 18(5), 4-7.